

TİRE NECİP PAŞA KÜTÜPHANESİ'NDEKİ YAZMA ESERLERİN CİLDLERİNİN TANITIMI VE KORUNMASI İLE İLGİLİ ÖNERİLER

Öğr.Gör.Ayşe ÜSTÜN

Giriş :

Tarihin herhangi bir zaman dilimi içinde yazılmış olan kitaplar, bugünkü yaşayış ve düşüncelerimizin temel taşıdır. Kitaplar insanlığın yaşama biçimine, kültürüne, san'atına tanıklık eden en önemli belgelerden biridir.

Okuma ve yazmanın başladığı dönemlerden bu yana kitapları korumak ve yapraklarının düzenli bir şekilde kıvrılmadan durmasını sağlamak için insanlar, mahfazalar yapmak zorunluluğu duymuşlardır. Önceleri inceltilmiş tahtalardan yapılan bu mahfaza kısımları, çok sonraları deri tabakalar kullanılarak yapılmış ve bir san'at kolu haline gelmiştir ki bu san'atı Cilt San'atı olarak adlandırıyoruz.¹

Orta Asya'da, Çin'de, daha sonra da dünyanın her tarafında yaygınlaşan cilt san'atı, özellikle Uygur Türkleri'nde bir meslek ve geçim aracı haline dönüşmüştür. Önce kutsal kitaplar ve belgeler olmak üzere, bütün yerleşmiş toplumlarda her çeşit kitabın ciltlenmesi ve eserin ihtiva ettiği değere uygun ciltlerle kaplanması yaygınlaşmıştır.²

İslâmiyetin Türkler arasında yayılmasından sonra çok önemli dinî eserler, özellikle Kur'an-ı Kerim metinleri, diğer İslâm san'atlarına paralel bir gelişme gösteren incelik,güzellik ve zerafetteki ciltlerle korunmuştur.

İslâm dünyasındaki ciltler arasında büyük benzerlik görülür. XI. yüzyılın sonlarından başlayarak Anadolu'ya hâkim olan Selçuklular, burada XII. ve XIII. yüzyıllarda çok güzel ciltler meydana getirmişlerdir. Rûmî adı verilen Anadolu Selçuklu cilt üslûbu, XIII.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Memlûkler'de, XIV. yüzyıldan itibaren de İlhanlılar ve Karamanoğulları başta olmak üzere Anadolu Beyliklerinde devam etmiş ve aynı zamanda Osmanlı cilt san'atına geçişi sağlamıştır. Bu asırda Timurular'la Karakoyunlular ve Akkoyunlular zamanında da güzel cilt kapakları yapılmıştır. XIV. yüzyıldan itibaren Klâsik Osmanlı ciltçiliği Türk-İslâm cilt san'atının en büyük temsilcisi olmuş ve bu durum XX. yüzyıla kadar devam etmiştir.³

Necip Paşa'nın Vakfiyesi ve Kütüphâne:

Türklerin İslâmiyeti kabulünden sonra vakıf düşüncesi toplum içinde yaygınlaşmış ve yüzyıllarca sosyal ve ekonomik hayatta etkili bir rol oynamıştır. Sosyal yardımlaşma sonucu kamu hizmetlerinin önemli bir kısmı; ilmî, dinî ve sosyal faaliyetler vakıf yoluyla düzenlenmiş, aynı zamanda mâlî kaynak sağlanmışır. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemi vakıf eserlerinde şehircilik ve mimarî yönden çok üstün eserler ortaya konduğu görülmektedir. Dolayısıyla ülkemizde, vakfedilen tarihi eserlerin gerek mimarî gerekse el san'atları bakımından olsun, korunması ve bunların sağlıklı bir şekilde gelecek kuşaklara aktarılması, zaman kaybedilmeden ele alınması gereken bir konudur.

1. Ülker, Muammer; "Türk Cilt San'atı", **Sandoz Bülteni**, 1987/2, Yıl:7, Sayı:26, s.13., ayrıca bakınız: Ülker, Muammer; "Ciltçilik", **Geleneksel Türk El Sanatları**, Hazırlayan Mehmet Özel, Kültür Bakanlığı Yayını, İstanbul 1993, s.359-360.
2. Çığ, Kemal; "Türk Kitap Kapları Asır XV-XX", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2-3, 1952, s.109-110., ayrıca bakınız: Çığ, Kemal; "Türk Kitap Kapları", **Türkiyemiz**, Yıl: 3, Sayı:9, Şubat 1973, s.6., ayrıca bakınız: Ülker, Muammer; "Türk Cilt San'atı" **Sandoz Bülteni**, 1987/2, s.13.
3. Antan, Ahmet Saim; "Cilt" maddesi, **İslâm Ansiklopedisi**, Cilt:7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 1993, s.552.

Tire Necip Paşa kütüphanesi de içinde değerli ve tarihi yazma eserlerin bulunması dolayısıyla Türkiye'deki en önemli kütüphanelerden birisidir. Ayrıca bir vakıf kütüphanesi olma özelliği de vardır.

Necip Paşa, Bağdat valiliğine kadar yükselmiş olan, XIX. yüzyıl alimlerinden biridir. Baruthaneler nâzırı iken Tire'de kendi adına bir kütüphâne yaptırmış ve aynı zamanda vakfiyesini de kendi düzenlemiştir. Adı geçen vakfiye hâlen kütüphâne demirbaş defterine 677 numara ile kayıtlı olup 65 sayfadır. Her sayfa nesih hatla 13 satır olarak yazılmıştır.

Vakıf metni incelendiğinde, bizzat Necip Paşa'nın mülkü olduğu anlaşılan vakıfların gelirleri kütüphaneye, dershâneye, odalara ve su yolu ile câmi, mekteb ve çiftlik binalarının tamir ve yenilenmesi için gerekli masraf ve gerektiğinde de kitapların ciltlenmesi yanında, kütüphâne, câmi ve mektebdeki mefruşatın yenilenmesi ve kapkacakların masrafları ile ağaçlar ve bağlar için lüzumlu harcamalar, bu vakfiyede belirtilen vakıf gelirlerinden yapılacaktır (s.51-56).

Yine vakfiyede kitapların kaybolmasının önlenmesi ve kütüphanede çalışan memurların konumu hususunda da bazı kaideler konulmuştur. Buna göre, "Her 6 ayda bir Tire'de İslâm ilimlerinde yücelmiş olan kişiler, lütfederek kütüphaneye gelip, kütüphanenin ciltli demirbaş defterini kontrol etmeleri Vakıf tarafından rica ile arzulanmaktadır. Tire'deki medresenin müderrisi ile Tire eşrafının da hazır bulunacakları bu sayım işinde, Hâfız-ı kütüblerin ihmal ve kusurları sebebiyle kitapların kayıp olduğu ortaya çıkarsa, yerine yenisini satın aldırarak ödettirme yoluna gidildiği görülmektedir. Şâyet bu kayıp işi kaza ile olmuşsa, bu takdirde kayıp kitap, müteveli tarafından vakfın geliri ile satın alınıp yerine konulmalıdır (s.48-49).

Hâfız-ı kütüblerin görevleri de şu şekilde izah edilmektedir (s.36-37):

-Hergün erkenden kütüphaneyi açacaklar.

-Kütüphaneye gelen talebelerle diğer okuyucuları güler yüzle karşılayıp istedikleri kitapları verecekler.

-İkinci ezanına kadar kitapları okuyup, incelemelerine müsaade edecek ve istinsah etmeleri ile not almalarına izin verecekler.

-Asla bir kitap yaprağının bile kütüphanenin dışına çıkarılmamasına dikkat edilecek.⁴

Kütüphanenin Bugünkü Durumu:

Manisa Müzesi, Manisa Kitap Sarayı, İzmir Millî Kütüphanesi'nden sonra, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, bünyesinde barındırdığı yazma eserler bakımından Ege bölgesinde 3. büyük sırayı almaktadır. Hattâ cilt ve tezhib açısından İzmir Millî Kütüphanesi'nden daha zengin olduğunu da söyleyebiliriz.

Kütüphanede bulunan eserler; Necip Paşa'nın kendi vakfı olan yazma 671 adet, diğer vakıf kitaplar (şahıs ve kurumlardan intikal eden) ise 1611 tanedir. Necip Paşa ve diğer vakıf kitapların 1147'si el yazması, 1135 adedi de matbu olup Osmanlıca, Arapça ve Farsça'dır. Cumhuriyet dönemi kitaplar 9048 adet olup kütüphanede toplam 11.330 adet kayıtlı kitap bulunmaktadır.^x

Yazma eserlerin büyük çoğunluğunu Hadis, Fıkıh, Tefsir, Kelâm gibi dinî eserler teşkil etmektedir. Ayrıca edebî ve tarihî eserler de vardır. Mushâf-ı Şerif ve diğer dinî eserler hem cilt hem de tezhipleri bakımından büyük önem taşımakla birlikte her kitaba cilt ve tezhib bezemesi yapılmadığını görmekteyiz. Vakıf kendisine ait yazma eserlerin hemen hepsine, ya deri, ya da ebrû kaplı mahfazalar yani cildbendler yaptırarak muhafaza etmiş olup çoğu ciltlerin tamir gördüğü açıkça görülmektedir. Diğer vakıf kitapların ise mahfazaları yoktur. Bazı yazma eserlerin cildbendleri iyice kurumuş ve ele almamaz şekildedir. Bir parça dokunulduğunda dağılmaktadır. Mahfazaların içinde kitapların çıkmasına yarayan şeritlerin çoğu çürümüş durumda olup çekince kopmaktadır.

Onarılması Gereken Bazı Örnekler:

Hem cildbendeleri, hem de cilt kapakları yıpranmış, bozulmuş yazma eserler, bazı ehil olmayan kişiler tarafından cildin dağılmasını önlemek amacıyla, ya enli yapışkan bantlar yapıştırılarak, ya da cilt kapağı ile ilgili olmayan bez parçaları yapıştırılarak tamir yoluna gidilmiştir (Resim: 1,2,3). Meselâ,

448 dem. no.da İbn-i Sina'nın İsharat adlı Mantık ve Hikmet ilmine ait kitabının bir kopyası bu kütüphanede olup en eski tarihli (H.555/M.1160) yazmadır. Yazmanın sayfaları yazıların etrafından kararmaya başlamıştır. Kararma son sayfalarda daha bariz şekilde görülmektedir.

635 dem. no.lu Şerh-i Cami üs-Sagir (H.775/M.1373, hattatı: İbrahim b.Ahmed el-Halebî, 30.8x21.2 cm.)'in III.cildi bu kütüphanede bulunmaktadır. Temirtaş Fetvası olarak da bilinen bu eserin II. cil-

4. Şeker, Mehmet; "Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nin Vakfiyesi ve Kitabeleri", Türk Kültüründe Tire Sempozyumu 4-5 Eylül 1993 (Yayınlanmakta Olan Tebliğ Metni), Tire 1993.

(x). Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün "Son 10 Yılda Vakıflar 1980-1990" adlı broşüründe diğer vakıf eserler 1068, Cumhuriyet dönemi kitaplar 8862 adet, toplam 11.077 adet kitap olarak gösterilmektedir.

di Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi A.804.Kat.3766'da kayıtlıdır.⁵ Her iki nüshanın Zahriye ve Hâtıme sayfalarının tezhibi aynıdır. Necip Paşa Kütüphanesi'ndeki nüshanın cildi tamir görmüştür. Cild ebrû ile kaplanmış ise de kapağın ortasındaki dikdörtgen karakterli şemse ve ebrûnun kalkan yerlerinden gözüken deri kısımları, cildin daha önce deri olduğunu, daha sonra dikdörtgen karakterli şemseye bakarak belki ikinci bir tamir geçirdiğini göstermektedir. Cildin miklebi kopmuş olup yoktur. İç kapak aharlı kağıttır. Şirazesi de sökülmeğe üzeredir. Zahriye sayfasının ortasındaki madalyonun sol alt köşesinde küçük bir yırtık görülmektedir. Eğer tamir edilmez ise kâğıdın parçalanma ihtimali vardır.

200 dem. no. da, Tire alimlerinden İbn-i Melek'in kendi el yazısıyla yazmış olduğu Menar'ı (Fıkıhla ilgili, H.821/M.1418), sahâsında tekdir. Şirazesi dağılan yazmanın cildinin sırt kısmına önce takvim yaprağı yapıştırılmış, sonra üzeri plastik bantla desteklenmiştir.Cildin yaprakları da sayfa sayfa dökülmektedir (Resim:4).

551 dem.no.lu, Molla Cami, Abdurrahman Cami, İstinsah Tarihi H.897/M.1491, Arapça, yazmanın hem cildbendi hem de cildi ipek kumaş kaplıdır. Cildbend açık mavi zeminli ortasında vişne renkli deri şemse ve altın rumi kompozisyonludur. Cild, krem rengi ipek kumaş olup aşınmıştır.Ortasına zemini siyah deri olan rûmî kompozisyonlu şemse yerleştirilmiştir. Kapak çevresi siyah deri ile kaplıdır ve üzerinde zencirek demiri ile yapılmış altın bir bordür vardır. Güzel bir serlevhaya sahip olan yazmanın sayfaları dağılmak üzeredir.

240 dem.no.lu, İbn-i Kemal, İzah-ı İslah, H.928/M.1521 (Fıkıhla ilgili), 24.5x15.5 cm, yazmanın hardal renkli cilt kapakları alttan ayırma şemседir. Şemse ve köşebentlerde XVI. yüzyılın klâsik hatayî grubu motiflerinden oluşan bir kompozisyon vardır. İç kapak vişne renk deri mülemmâ şemседir. Rumi motiflerinden oluşan bir kompozisyona sahiptir. Gerek dış kapak, gerek iç kapak çok temiz ve sanatkârane bir işçiliğe sahiptir. Ancak sağ kapak koptuğu için kırmızı deri ile sırt kısmı tamir edilmiş fakat kırmızı deri de kopmak üzeredir (Resim:5-5a).

488 dem.no.lu, Mehmed b. Bedreddin, Tenzil ü't-Tenzil, Arapça, H. 981/M.1573 (Tefsirle ilgili), 24.5x15.5 cm, yazma sütlükahve renk deri kaplı olup, soğuk gömme şemседir. Şemsenin etrafı yine soğuk gömme zencirekle çevrilidir. Şirazesi dağıldığı için cilt parçalanmış ayrıca miklebi de kopmuştur. Sayfaların kurtlandıkları bariz bir şekilde görülmektedir. Serlevhası XVI. yüzyılın klasik tezhibine güzel bir örnektir.

137 dem.no.lu, Mehmet Hakanî, Hadis-i Erbain Tercemesi, H.1011/M.1602, yazmanın rûmî motiflerinin oluşturduğu güzel bir mülevven şemsesi var. Kitabın iç sayfaları metin etrafındaki altın cetvel yerlerinden iyice ayrılıp kopmaya başlamıştır.

210 dem.no.lu, Ali el-Bursavî, Müntehâb-ı Ali Bursavî, H.1131/M.1718 (Tıp kitabı), Türkçe, 20.6x12.3 cm, yazmanın tarçın renkli deri cildi alttan ayırma şemse cildir. Cildin sırt kısmı ayrılınca selebantla yapıştırılarak tutturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca yazmanın sayfaları kopuk halde ve kurt yemeye başlamıştır.

672 dem.no.lu H.1145/M.1732'de Mekke Kadısı Kütahyalı Ahmet b.Ali tarafından yazılan Kur'an-ı Kerim'in kapağı, sırt kısmının parçalanmasını önlemek amacıyla lacivert bezle tamir edilmiş, cildin özelliği bozulmuştur. Ayrıca serlevha sayfası da yerinden kopmak üzeredir (Resim:6-6a).

616 dem.no.lu kitap, Kâtip Çelebi'nin Cihannüma'sının matbu olarak basılan ilk nüshalarından biridir (İstanbul H.1145/1732, Türkçe). Kahverengi deri cilt. Kapak yüzeyleri aşınmış haldedir. Kapaklar ve mikleb kısmı rokoko tarzı alttan ayırma şemselele süslüdür. Kitap matbu olmasına rağmen serlevha tezhibi vardır, haritalar da boyalı baskı olmayıp bizzat elle boyanmıştır. Kitabın içindeki haritalı sayfalar ve bazı metin sayfaları iyice kurumuş olup dökülmektedir.

675 dem.nolu tarihsiz Mushâf-ı Şerif'in alt kapağı ise tamamen ayrılmış durumdadır. Dış kapak mülemmâ şemse olup cildin iç kapağı turuncu renkte aharlı kâğıt ile kaplıdır. Sırt kısmından açık renk bir bezle tutturulmasına rağmen kapak parçalanmıştır.

666 dem.no.lu yazma XVIII.yüzyıl vezir-i âzamlarından Ragıp Paşa'ya ait Risale-i Aruz adlı eserdir. Eserin hem mahfazası hem de cilt kapağı kopmak üzeredir. Şirazesi dağıldığı için iç sayfalar sırt kısmından ayrılmıştır (Resim:7).

Yukarıda bahsettiğimiz şekilde sizlere birçok örnek sunmak mümkündür. Biz sizlere çalışmalarımız sırasında ilk anda dikkatimizi çeken ve derhal tedbir alınması gerektiğini gözler önüne sermeye çalıştık.

Kütüphanedeki Yazmaların Cilt San'atı Açısından İrdelenmesi:

Kütüphanedeki yazma eserlerin ciltleri üzerinde yaptığımız incelemelerden çıkardığımız sonucu da şu şekilde özetleyebiliriz:

-Cildbendlerin büyük miktarı ebrû kaplı, bir kısmı da deriden yapılmıştır. Bir tanesi de ipek kumaş ile kaplıdır.

5. Derman, Uğur, "Kitap Sanatları", **Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı (14. Yüzyıl)** Hazırlayan:Oktay Aslanapa, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1977, s.58,60.

-Cildbendler içinde kitapların kolaylıkla çıkmasına yarayan ipek, renkli şeritlerin değişik örgü örnekleri göze çarpmaktadır.

-Deri kaplı ciltlerin büyük bir kısmı sahtiyan dediğimiz cinsten olduğu görülmektedir. Bazı ciltlerin sırt ve kapak kısımlarına -tamir etmek amacıyla- yapıştırılan deri parçaları içinde dana gönü ve meşin parçalarına rastlanılmıştır.

-Ebrû ciltlerin yüzeyi pastel tonları ihtivâ eden Battal veya Şal desenli ebrû ile kaplanmıştır.

-Deri ciltlerde renk olarak daha çok kahverengi, kızılkahve, kırmızı, vişne, hardal, siyah, zeytunî ve tonları kullanılmıştır.

-Cildin alt ve üst kapakları aynı tezyinatı taşımaktadırlar. Mikleb kısmı da alt kapakların uzantısı olarak aynı tarzda bezenmişlerdir. Bununla beraber sadece küçük bir şemse ile bırakılan miklebler de vardır. Miklebsiz yazmalar daha çok ders mahiyetinde eserlerdir.

-Sırt ve Sertab kısımları genelde düz renk deridir. Ancak bazı yazmaların sırt ve sertab bölümlerine yekşah denilen aletle süsler yapılmıştır.

Sertab kısmında yazı olan sadece iki esere rastlıyabildik. Biri 673 dem.no.lu Mushâf-ı Şerîf, diğeri 102 dem.no.lu Sahih-i Buharî'dir.

Yazmalardaki şirazeler ekseriyetle zaman aşımına bağlı olarak dağılmış durumdadır. Sağlam olanların da genelde iki veya üç renk iplik kullanıldığı görülmektedir.

Yazma eserlerin ciltlerini, klâsik usûle göre tasnif edersek, deri üzerine yapılan motiflerin bezeme şekillerine göre, şöyle gruplandırabiliriz:

-İlk sırayı, alttan ayırma şemse ciltler almaktadır. Yazmaların bir kısmında şemse, salbek ve köşebendler Zencirek ile, bir kısmı da düz veya kartuş-paftalı ara pervaz ile çevrelenmiştir. Kartuşlar özellikle kenar çerçevesi geniş olan kaplarda, yeknesaklığı bozarak kapağın zerafetini arttırmaktadırlar.

-İkinci olarak, kenarları altın cetveli soğuk gömme şemse örnekleri gelmektedir.

-Nadir olarak da mülemmâ, mülevven ve üstten ayırma şemse örnekleri vardır. Meselâ 137 dem.no.lu Hadis-i Erbain Tercemesi hem mülevven hem de üstten ayırma şemse şeklinde yapılmıştır. Yazmanın cildi koyu yeşil renk deridir. Dikdörtgen karakterli şemsenin zemini ise vişne rengi deri olup altın rumi motiflerinden oluşan bir kompozisyonla bezenmiştir. Cilt kapağı XVII. yüzyıla güzel bir örnek teşkil eder.

Onyedinci yüzyılda cilt kapaklarından köşebent ve bordür tezyinatı azalmaya başlar. Bunların yerine yan ve tepeleri çıkıntılı müstatil (uzun) büyük şemseler münferiden tezyinat olarak kullanılmıştır. Bazılarında da beyzî şemseler yapılmış, dış kenar bordürü yerine geçmek üzere kalınca "Zencirek" çekilmiştir. Klâsik özelliğini koruyanlarda salbekler fazlaca büyüyerek XVI. asırdaki zerafetlerini kaybetmişlerdir.

XVIII. asır Türk deri ciltleri, bu asır içinde de klâsik deri kapların yapılmasına devam edilmiştir. Ayrıca XVIII.asrın ilk yarısından itibaren başka tip ve teknikte cilt kapakları yapılmağa başlanmıştır ki, başlıca 4 muhtelif tip arzeder:

1. Lake ciltler,

2. Realist motifler kullanılarak yapılan ciltler. Bunlar da teknik bakımından iki kısma ayrılır;

a. Süsleme motifleri derinin üzerine sırma ile işlenerek yapılan ciltler,

b. Klâsik teknikle yapılmış klâsik kompozisyon tarzında (Şemse, salbek, köşebent) fakat realist motifleri ihtiva eden ciltler,

3. Yekşah tabir edilen ve altın sürülmüş deri zemine demiri kakmak suretiyle yapılan ciltler,

4. Asrın ikinci yarısından sonra özellikle Avrupa tesiriyle meydana gelen ve "rokoko" denilen süslemeleri aksettiren ciltler.⁶

Tire Necip Paşa Kütüphanesi'ndeki yazmaların cilt kapaklarında XVI. yüzyılın klâsik örnekleri yanında XVII, XVIII. ve XIX. asra ait klasik karakterli cilt örneklerine bol miktarda rastladık. Bazı soğuk gömme şemseler ile üstten ayırma şemselerin, teber denilen aletle çizgi çizgi süslenmesi göze hoş bir görünüm vermektedir.

Şemseler, köşebend ve ara pervazların süsleme kompozisyonlarında sadece hatayi grubu motifler, ve ya hatayi-bulut grubu motifler veyahut da yalnız rûmî motiflerinden oluşan kompozisyonlar görülmektedir. Realist çiçek motifleri taşıyan şemselerden şimdilik sadece 2 adet tespit edilebilmiştir.

-Altın çoğu kez bu kompozisyonların uygulandığı yerlerde kullanılmıştır.

6. Çiğ, Kemal; "Türk Kitap Kapları Asır XV-XX", s.121.

188 dem.no.lu yazma (Tevzih, istinsah tarihi H.1096/M.1684)nın üzerinde üç ayrı renk deri görülmektedir. Realist çiçek motifli şemse zemininde siyah deri, kapak yüzeyinde hardal rengi deri, bordürün zemininde de kırmızı deri kullanılmıştır (Resim:9-10).

Cilt kapaklarının iç kısımları, çoğunlukla renkli aharlı kâğıt ile kaplıdır. Ebrû ile kaplı olanlar da vardır. Deri ile kaplı olanlarda çoğunlukla çeşitli şemse örnekleri görülmektedir (Resim:11,11a).

Bu kütüphanede bulunan Müşebbek (Katı'a) şemse örneği olan iki eser gerçekten görülmeye değerdir.

-Biri İbn-i Sina'nın eş-Şifâ adlı eseri (dem.no.446), diğeri 639 dem.no.lu İbrahim Hanif'in Türkçe, Tarih-i Medine-i Münevvere Tercemesi'dir. eş-Şifânın siyah deri cilt kapağının içindeki oyma vişne renktedir. Tarih-i Medine-i Münevvere Tercemesi'nin dış kapağı koyu kahverengi, içi vişne renk zemin üzerine tarçın renkli oymalarla süslüdür. Oymaların zemini çividi lâcivertdir. Dış kapaktaki şemse ve köşebentlerin iki renk altınla sıvanmıştır. Hatayi ve Rumi motiflerinden oluşan bir kompozisyona sahiptir. Her iki eser de güzel ve zarif bir işçiliğe sahiptir (Resim:12,12a -13,13a).

-Bazı yazmaların iç ve dış kapakları aynı renk deri, bir kısmı da farklı renk deriden yapılmışlardır.

-İç kapakta değişik şemse örneklerine sahip olan yazmalar vardır. Meselâ 3 ve 4 dem.no.lu Kadizâde Haşiyelerinin iç kapak derileri dıştakilerden tamamen zıttır. Birinin iç kapağı koyu yeşil renkte deri olup şemse ve köşebentler sadece zereşanla süslenmiştir. Diğeri ise, iç kapakta iki ayrı deriden oluşan mülevven şemse görülmektedir. Şemsenin üzeri rûmî kompozisyonla bezelidir.

Bu arada 812 dem.no.lu yazmanın (Mesud-ı Semerkandî'nin Kitab-ı Divan-ı Fârisî, telif veya istinsah tarihi yok) cilt kapağı değişik bir kompozisyona sahiptir. Cilt yüzeyi çok yıpranmış ve yer yer çatlamış, sütlü kahve renk deri ile kaplıdır. Üzerindeki bezemeler bizi yanıltmıyorsa Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Ortaçağ İslâm cilt örneklerine çok benzemektedir. Sanırım bu konu ciltlerin karşılaştırılmasıyla açığa çıkarılabilir.

Koruma Tedbirleri Hakkında Öneriler:

Söz konusu eserler günümüzde de kütüphanenin içinde bânisi tarafından vaktiyle yaptırılmış ahşap bölmede kilitli tutularak bir nebze de olsa koruma altına alınmaya çalışılmaktadır. Bu tutum olumlu bir düşünce olmakla birlikte kitapların sadece kilitli tutulması bize göre yeterli değildir. Gerekteğinde hem yazmalar hem de Latin harfli kitaplar konularına göre listeler halinde kaydedildikleri dosyacıklardan aranılıp bulunmaktadır. Üstelik kütüphanede 4-5 adet kitap demirbaş defteri vardır. Bu defterlerde kitaplara ait bilgiler çok karışık olup çelişkili kayıtlar vardır. Ve biz bu kayıtlara güvenmek zorunda kalıyoruz.

Kütüphanedeki kitapları, zamanla hem tahta raflarda hem de ciltlerin kendi bünyelerinde oluşan kurtlardan koruyacak herhangi bir tedbir yoktur. Raflar çok eski ve cilasız, kurtlanmaya müsait yapıdadır. Raflara hiç olmazsa böcekleri karşı cılanması gerekmektedir. Kütüphane memurundan aldığımız bilgidir "raflara sadece Bölge Müdürlüğünün gönderdiği bir-iki kutu tablet naftalin'i koyduklarını, kendisinin araştırabildiği kadarıyla piyasadaki böcek ilaçlarının asit etkisi yaparak kitaplara zarar vereceğini öğrendiğini söyleyerek, yapabildiği şeyin kütüphaneyi ve kitapları mümkün olduğu kadar tozdan korumak olduğunu" öğrendik. Biz de kitaplar üzerinde araştırma yaparken gümüş renkli güvelerin ortaklıkta dolaştığını, ciltler içinde kuruyon kurtçukların bol miktarda olduğunu müşahade ettik.

Rutubet de ayrı bir konudur. Kütüphanenin akan yeri yoktur; ancak kış ve yaz aylarında havanın nem oranını ayarlayacak bir mekanizma da bulunmamaktadır. Bazı yazmaların sayfalarının rutubet almaya başladığı veya kararmaya yüz tuttuğu ya da *avkulmaya* başladığı görülmektedir.

Vakıflar Genel Müdürlüğünün Vakıf Haftaları münasebetiyle çıkarmış olduğu yayınlarda,⁷ Genel Müdürlüğün en önemli görevlerinden birinin eski eserlerin restorasyonu olduğu ve bu konu üzerinde hassasiyetle durulduğu belirtilmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde, sayıları pek fazla olmayan kütüphaneler, dolayısıyla kitaplar da vardır. Ve Genel Müdürlük, bunlardan da sorumludur. Tire Necip Paşa Kütüphanesi de vakıf kütüphanelerden biridir. Bizce vakıf restorasyonu yalnızca mimarî ile sınırlandırılmamalıdır.

Yine Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bir broşüründe,⁸ Müdürlüğün kütüphanelerdeki kitap ve belgelerin tasnif edildiği, envanterinin çıkarıldığı, çeviri, mikrofilm ve değerlendirme çalışmalarının hızla yürütüldüğü yazılmaktadır. Ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından şimdiye kadar Tire Necip Paşa kütüphanesinde bulunan yazmaların demirbaş defterine kaydından başka bir çalışma yapılmamış olduğunu üzülmek zorundayız. Eski eserlere fonksiyon kazandırılmaktan bahsedilirken, sadece kütüphanelerdeki vakfiye veya diğer belgelerin çevirisiyle yetinilmemelidir.

Kütüphane ile ilgili olarak yapılacak ilk iş bir fiş kataloğunun acilen düzenlenmesidir. Çağımız teknoloji çağıdır. Necip Paşa kütüphanesindeki eserlerin de teknolojiye nasibini alması gerekmektedir. Eserlerin fişlenmesi karton yerine bilgisayarla yapılması daha olumlu bir gelişme olacaktır. Dolayısıyla kütüphaneye bir bilgisayar gereklidir. Bu tür bir faaliyet hem Türkiyemiz, hem de ilim âlemince faydalı olacaktır.

7. Örnek: **VI. Vakıf Haftası**, "Türk Vakıf Medeniyeti Çerçevesinde Mimar Sinan ve Dönemi" Sempozyumu 5-8 Aralık 1988, s.12-13

8. Örnek: 1980-1990 "**Son 10 Yılda Vakıflar**", s.71-72.

Fişleme çalışması yapılırken Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Üniversiteler arasında kurulacak bir bağ aracılığıyla bilim adamları görevlendirilerek kütüphanedeki yazmaların bir kataloğu yapılabilir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü öğrencileri konularıyla ilgili olarak her yıl staj yapmak zorundadırlar. Bizler öğrencilerimize staj yaptırarak kurumlar aramaktayız. Bu bölümdeki Cilt Anasanat Dalı henüz faaliyete geçmemiş olmakla birlikte tezhip ve hat öğrencileri, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün teklifleri doğrultusunda cilt ve tezhip onarımında faydalı olabilirler. Şöyle ki, bölümden istenilecek öğrenciler, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi veya Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Pataloji laboratuvarlarında görevlendirilerek, kuryeler aracılığıyla gönderilecek yazmaların tamirinde yardımcı olabilirler.

En önemli koruma tedbiri böcek ilaçları mes'elesidir. Bazı özel kuruluşların san'at ve kitap koleksiyonlarını böceklerden nasıl uzak tutabildikleri araştırılarak, Müdürlüğün bu konuda bütçesinden acilen para ayrılması gerekmektedir.

Bu arada belirtmek istediğimiz bir nokta vardır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün teşebbüsü ve teklifi ile Ege Bölgesinde bulunan Üniversitelerin ilgili bölümlerine bağlı olarak, "Kitap San'atları Restorasyonu" adı altında bilimsel ve uygulamalı bir Anasanat Dalı ve Pataloji laboratuvarının kurdurulması ki, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Cilt Anasanat Dalı faaliyete geçirilmeyi beklemektedir.

Kütüphane için sizlere acizane önerebileceğimiz basit ve gerçekleştirilecek mali kaynakları şöylece sıralayabiliriz:

-Zamanında kütüphaneyi vakfeden şahıs vakıf gelirlerinden olan ve hâlen Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce kiraya verilen kütüphane karşısındaki iki dükkânın aylık gelirlerinin kütüphaneye aktarılması, buradan bir kaç ay içinde elde edilecek gelirle kütüphaneye bir bilgisayar alınması mümkündür. Veya Bilgisayar alımı için Vakıflar Bankası kültür fonundan ya da Yöre işletmelerinden (Meselâ Tire Kutsan kutu fabrikası gibi) maddi destek alınabilir.

- İzmir Bölge Müdürlüğü bünyesinde bir fotoğraf ve mikrofilm atelyesinin kurulması gerekmektedir. Kütüphanede bulunan bazı yazma eserlerin gerek cilt, gerek tezhipli gerekse metin kısımlarının fotoğraf, dia ve mikro filmlerinin çekilerek bir arşiv oluşturulması lâzımdır. Ege bölgesinde kurulan yeni Üniversiteler de göz önüne alınarak hem araştırmacılara hem de üniversite öğrencilerine çalışmaları ile ilgili belgelerin kopyaları belirli bir ücret karşılığı verilerek mali kaynak sağlanabilir.

-Kütüphaneler haftası dolayısıyla Tire Necip Paşa Kütüphânesini tanıtan bir kitapçık bastırılabilir.

P.T.T. kurumuna Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yazma eserlerle ilgili anma pulları düzenlenmesi, belirli bir yüzde ile teklif edilebilir.

-İstanbul'da Topkapı Sarayı Müzesi'nde oluşturulan "*Topkapı Sarayını Sevenler Derneği*" gibi Tire Necip Paşa Kütüphanesi'ni Sevenler Derneği kurulabilir. Bu konuda Dokuz Eylül ve Ege Üniversiteleri mensuplarından birçok gönüllü bulabileceğimiz gibi, Bölge Müdürlüğünden bir görevli ile kütüphane memuru da katılmalıdır.

-Kütüphânenin gelişimi için kurulacak demek; üyelerden alınan aidatlar, yöre halkının, resmî ve özel kuruluşların yaptığı kültürel bağışları toplayarak mali kaynak yönünden destek olacaktır.

-Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün çıkarmış olduğu yayınların İzmir'de satımının bu kütüphâne vasıtasıyla yapılması mümkündür. Zira Ankara'dan uzak olan bizler çıkan yayınlardan mahrum kalmakta ve fahiş fiyatla kitap ve dergileri muhtelif yerlerden satın almak zorunda kalmaktayız.

Yukarıda bahsettiğimiz önerileri çoğaltmak mümkündür. Eğer en azından bu kadarı uygulanabilirse kütüphâne masraflarının büyük bir kısmının karşılanabileceğine inanıyoruz.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Tire Necip Paşa Kütüphane'sinde bulunan yazma eserlerin korunmasında en büyük görev yine Vakıflar Genel Müdürlüğüne düşmektedir. Öncelikle idari olarak bazı eksikliklerin (rafların tamiri, cilâlanması, fiş kutularının yaptırılması, nemi ayarlayacak mekanizma, bilgisayar alımı, böcek ilaçları v.s.gibi) giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca Genel Müdürlük kendisine yardımcı olabilecek kurumlarla daha sıkı işbirliği içerisine girmek zorundadır. Yetişemediği işleri diğer kurumlarla birlikte çalışıp ortaya koyabilirler (Meselâ Bölgedeki Üniversiteler-Vak.Gen.Müd., Diyanet Vakfı-Müftülük-Vakıflar Genel Müdürlüğü, Tire Belediyesi-Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi.)

Dileğimiz merkezdeki çalışmaların hız kazanması, bunun sonucu olarak da yöre vakıf kütüphanelerinin çabucak ele alınmasıdır. Bir zamanlar ilim ve irfan yuvası olarak hizmet veren bu kütüphânenin günümüzde âtil olarak kalması üzücüdür. Bir an önce Tire Necip Paşa Kütüphânesi'ndeki yazma eserlerin kısa sürede derlenip hizmete sunulması genel arzudur.

Amaç; elimizdeki mevcut eski değerlerin mümkün olduğu kadar korunması ve gelecek nesillere aktarımının sağlanmasıdır.

TARTIŞMA

Oturum Başkanı- Sayın Ayşe ÜSTÜN'e, değerli bilgiler verdiği için teşekkür ediyoruz. Kendisine soru yönelmek isteyenler, lütfen işaret buyursunlar.

Zahit GÖNENCAN- Sayın Başkan, Sayın misafirler; öncelikle Tire Necip Paşa Kütüphanesinde Bulunan Ciltli Yazma Eserlerin Korunması ve Öneriler konusunda çok güzel bilgiler veren ve titiz çalışmalarından da izlediğimiz Ayşe Üstün Hanımefendi'ye candan teşekkür ederim. Hanımefendi, gerçekten bir yaramıza, bir derdimize parmak bastığı için, bunu da burada açıkça belirtmekte yarar görüyorum.

Dünden beri, iki günden beri ve bugün de vakıfların mali kaynaklarını nasıl güçlendireceğiz diye konuşuyoruz. Para meseleyi halletmiyor. Ama, parayı kullanmak gerekir, imkânları kullanmak gerekir. Bu imkânları kullanmadığımız sürece, para faydadan ziyade zarar verir. Eserler, bugün her satırını, bugün bir satırını, bir harfini yazamadığımız eserler, güzelim eserler mahfolup gidiyor, biz bu kürsülerden, para bulalım, para bulalım, para bulalım diyoruz.

Beyler, sayın vakıfçılar, vakfa gönül vermiş kişiler, bu eserleri kurtarmamız gerekir. Nasıl yapacağız, plan, program yapmamız gerekir. Sayın Araştırmacı, şu gerçekleri göz önüne serdi, açıkça serdi: Vakıflar Genel Müdürlüğü yetkilileri de burada, sayın vakıf yöneticileri de burada, diyor ki, kütüphanenin fizikî yapısı bozuk diyor; ben öyle anladım. Yani yapı bakımından, korunma bakımından evvela binanın yapısında aksaklıklar var. Yani bu bina rutubetlidir, bina akıyordur, bina su almıştır falan. Yani, bu eserleri hangi ortamda muhafaza etmemiz lazım, evvela onu sağlamamız lazımdır. Sonra eserin kendisine dönelim.

Ayşe Hanım, mesleği gereği, gerçekten çok ince noktalara doğru inmiş. Evvela binanın tamirini kurtaralım, yani binayı tamir edelim, fizikî ortamı yaşatalım, kuralım ki, ondan sonra o eserlere girelim.

İkincisi, kitapların muhafaza bakım sorunu. Kitaplar, slaytta gördük, parçalanmış, dökülmek üzere, böceklenme var, fizikî yapılarında, kimyasal yapılarında bozukluklar var. Günümüzde bu problemler çözülmüş; ama, her şeyi Vakıflar Genel Müdürlüğünden beklememiz de hata.

Şunu öneriyorum; candan destekliyorum: Yeni vakıflarımız kuruluyor, eğitim, kültür, sağlık alanlarında. Bilhassa Vakıflar Genel Müdürlüğündeki arkadaşlarımıza şunu öneriyorum: Yol göstersizler, desinler ki, bir yazma eserler vakfı kurulsun, Türkiye'deki Yazma Eserleri Koruma Vakfı kurun beyler, bu kadar eğitimidir, sağlıklıdır diyorsunuz, bunu da kurun, Candan destekleyelim, eğer desteklemeyen varsa çıksın, sebebini açıklasın. Niye kurmuyorsunuz?.. Eğitim, sağlık kültür, yıllardan beri çarpışıyoruz; ama, biraz ayağınız yere bassın, bu eserleri korumak üzere bir vakıf kurun, kurulsun. Her şeyi Vakıflar Genel Müdürlüğünden, Millî Eğitim Bakanlığından, Kültür Bakanlığından beklemek biraz garip oluyor. Bu konuyu açıklamakta yarar görüyorum, yani biraz kendimize gelelim.

Tabi, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yapacağı işler vardır, kayıt defterini tutmuş dedi sayın konuşmacı, onun dışında yapacağı birşey yok. Demirbaş defteri tutmuş, ne yapsın onun dışında...

İkinci öneriyi katılıyorum, yine Vakıflar Genel Müdürlüğü veya bu uğurda kurulacak bir vakıf -üzerine basarak söylüyorum- PTT'yle anlaşılabilir, diğer kuruluşlarla anlaşılabilir, sadece Tire-Necip Paşa Kütüphanesi için değil, öneriyi biraz genişletiyorum kusura bakmayın, Türkiye'deki bütün yazma eserler, kütüphaneler için pul basılabilir, diğer şeylere girilebilir- bir kaynak gelir, yani oradan yüzde alınır, bunlar basılır. Ne güzel, kitapları tanırız hiç değilse, Ama, tozlu raflarda duran kitapları, bir fedakâr araştırmacı giriyor, ama bu salondaki kişilerden belki yüzde 1'inin haberi vardır, veya yoktur. Bunu, gençliğe, bundan sonraki nesillere tanıtalım.

Teşekkür ederim. İnşallah bu temennilerim kısmen de olsa yerine getirilir.

Ayşe ÜSTÜN- Efendim birşey var. Ben bildirimde, Tire Necip Paşa Vakfı Kütüphanesi için bir şey düşünmüştüm. Örnek olarak da, Topkapı Sarayını Sevenler Derneği var İstanbul'da, onlar güzel bir dernek kurdular ve hemen hemen her yıl konferanslar, sempozyumlar düzenliyorlar. Burada bahsetmedim ben, belki propagandaya girer diye ve Dokuz Eylül, Ege Üniversitesindeki hocalarımız, biz gönüllü olarak buna katılmayı arzu ediyoruz. Ayrıca, Bölge Müdürlüğümüzden kütüphane memurumuzun da katılımı olursa, herhalde bizim için çok daha iyi olacak diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

İbrahim ATEŞ- Efendim, Sayın Ayşe ÜSTÜN Hanımefendinin hakikaten son derece değerli çalışmaları sonucu sunduğu kıymetli bilgilerden dolayı, önce teşekkürlerimizi arz etmek istiyorum. Böylece, biz, arşivistlerin öteden beri acısını ve sancısını çektiğimiz bir yaramıza, böyle bir ilmi toplantıda parmak bastıkları için de, hasseten teşekkürlerimi arz etmek istiyorum.

Tire Necip Paşa Vakıf Kütüphanesi, şanlı tarihimizde vakıf kuran atalarımız tarafından tesis edilen vakıf kütüphanelerden sadece mütevazı bir örnektir. İstanbul'un çeşitli semtlerinde Vakıflar tarafından kurulan

ve nadide yazma eserleri ihtiva eden kütüphanelerdeki vakıf kitapların, Süleymaniye Kütüphanesinde toplandığı, değerlendirildiği, araştırmacıların tetkikine sunulduğu malumlarıdır. Vakıflar Genel Müdürlüğünün elinde birkaç kütüphane bulunmakta olup, bunlardan dünya çapında üne sahip, gerek vakfiyesindeki şartı, gerekse içerdiği kitaplar ve gerekse dünya çapında nadide eserleri ihtiva etmesi bakımından önemli bir kütüphanedir Tire Necip Paşa Kütüphanesi. Şöyle geçmişimize kısa bir göz attığımızda, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Evkaf Nezareti döneminde, Vakıflar İdaresinin değil İstanbul'daki, Tire'deki, Anadolu'daki kütüphanelerde bulunan kitapların cilt ve bakımını yapmak, Medine-i Münevvere'ye kadar ulaşmışlardı. Bir araştırmamda yayınlamıştım, Ravza-i Mutahhara'ya gönderilen Kur'ân-ı Kerim'ler ve benzeri dinî eserlerin bakım ve onarımını yapmak için dahi, Evkaf Nezareti, sanatında mahir, becerikli, usta mücellitleri İstanbul'dan ve bugünkü Türkî Cumhuriyetler dediğimiz ülkelerdeki mahir mücellitleri dolgun ücretlerle görevlendirmiş ve o kitapların hayatîyetini ve bekasını sağlamıştır.

Maalesef, son yıllarda, Vakıflar Genel Müdürlüğünün olduğu gibi birkaç kamu kurumunun da önemli bir sorunudur patoloji konusu. Ayşe Hanım da değindiler, Sayın Hocamız da değindiler, Türkiye'de bugün patoloji, Süleymaniye Kütüphanesinde öncelikle kuruldu, Konya'da yeni tesis edildi. Bildiğim kadarıyla Başbakanlık Osmanlı Arşiv Dairesinde de, İstanbul'da da kuruldu. Bu kuruluşlarla temaslarımız oldu ve onları tetkik ederek, yetkililerimize Vakıflarda da böyle bir patolojinin tesisi yönünde tekliflerimiz oldu. Bütçe tekliflerimize, maalesef, Maliye nezdinde olumlu yanıt alamadık. Sadece, Tire Necip Paşa Kütüphanesi değil, onlar son derece önemli olduğu gibi, Vakıfların temelini teşkil eden, Vakıfların Anayasası olan vakfiyeler elden çıkıyor. Hamdolsun son yıllarda, bunları korumak için mikrofilm ünitesini kurduk ve vakfiyelerin büyük bir kısmının mikrofilmünü çekme imkânını bulduk. Ama, o vakfiye defterleri, bir kalp hastası gibi, ameliyathane masasına yatırılan bir kalp hastasına ne denli, nazik, ince, ilmî yaklaşımla yaklaşıyorsa, bu eserlere de o kadar nazik, ilmî ve kibar bir şekilde yaklaşım, onaracak mahir kişilere ve modern teknoloji ihtiva eden potolojiye ihtiyacımız var.

Öteden beri kullanıla kullanıla bu defterlerin birçoğu bugün kullanılamaz hale gelmiş. Ayşe Hanımefendi'nin dediği gibi, selofan bantla defterlerin dip kısmı yapıştırılmış, ilkokul mezunu, daha mücellitliğin M'sinden anlamayan kişiler zamanla görevlendirilmiş, selobantla yapıştırmış ve zamanla sıcaktan o selobant kalkıyor, kalkınca tek başına da kalkmıyor, altındaki yazıları da birlikte kaldırıp götürüyor. Dolayısıyla o kitap, o defter tekdir. Günlük hayatta kullanmak zorunluluğu da var. Hamdolsun mikrofilmle onu, günlük hayatta kullanılmaktan bir nebze kurtarma imkânı var; ama, o selobantla ya da iptidai bir ciltleme usulüyle değil de, potolojiyi ihdas edip, bir hasta ile ilgilenilir şekilde ilgilenilmesi ve korunması cihetine gidilmesi önemli bir görevdir.

Bunun için, bu yaramıza parmak bastıkları için, Ayşe Hanımefendi'ye tekrar tekrar teşekkür ediyorum. İnşallah, başta Maliye Bakanlığı olmak üzere, Dairemiz de bu ihtiyacı göz önünde bulundurarak, en yakın zamanda, başta Genel Müdürlükte, daha sonra da imkân nispetinde Tire Necip Paşa'da bu potolojiyi ihdas edebiliriz. Zira vakfiyelerdeki vakıf eserlerin korunması kadar, vakıf kitapların korunması için de önemli restorasyon, tamir şartları bol miktarda bulunmaktadır.

Tire Necip Paşa Kütüphanesinin vakfiyesinde önemli bir şart da var, zannediyorum Ayşe Hanım onu tetkik etmiş olsalar gerekir. Bu kütüphanedeki eserlerin kütüphane dışına çıkarılmamasına dair bir de şart var. Bazı vakıf kütüphanelerde bu şart var; ama, Tire Necip Paşa Kütüphanesindeki bu şart, üzerine bastırılarak, ısrarla durularak belirtilmiştir. Dolayısıyla kütüphane dışına çıkarma imkânı da yok. Orada, kısmî de olsa bir potoloji bölümü ihdas edilerek, bunların imarî cihetine gidilmesi zaruridir. Binanın fizikî onarımı bakımından bir mütmede arz etmek isterim. Eylül'de yapılan seminer dolayısıyla soruşturduk, İzmir Bölge Müdürlüğümüzle görüştük, kütüphanemizle görüştük ve Abide Dairesi Başkanlığımıza, Sayın Genel Müdürümüzün talimatları oldu. Şu andaki oturumu yöneten Sayın Genel Müdür Yardımcımız Enver ÇOLAKOĞLU da bu daireden sorumlu genel müdür yardımcımızdır. Planlandı, programa alındı, inşallah eski eser fonksiyonuna, hüviyetine uygun bir şekilde fizikî onarımı yapılacaktır.

Ama onun yanında, ondan daha önemlisi, bu eserlerin korunması bakımından inşallah patolojinin ihdas edilmesi sağlanırsa fevkalade yararlı olacaktır.

PTT konusunda da efendim, zaman zaman, bu vakıf haftaları dolayısıyla da oldu, diğer münasebetlerle yazışmalarımız oldu, sadece kitaplar değil, bazı tarihî eserler, vakıfların belirli yıldönümleri dolayısıyla, 100 üncü, 500 üncü gibi yıldönümleri münasebetiyle slaytlar çektirdik, yazılar yazdık, maalesef olumlu cevap alamadık.

Bu konuda da, inşallah iyi bir netice alırız.

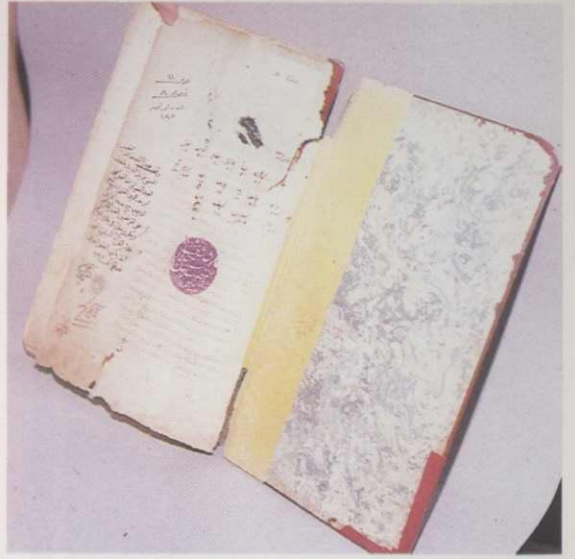
Teşekkür ediyorum efendim.

Prof.Dr.Gönül CANTAY- Bu genç arkadaşımızla onurlandık hakikaten ve bilmiyorum Oktay Hoca bizimle ne yapıyor; ama, gözümüz bizim de arkada kalmayacak gibi gözüküyor.

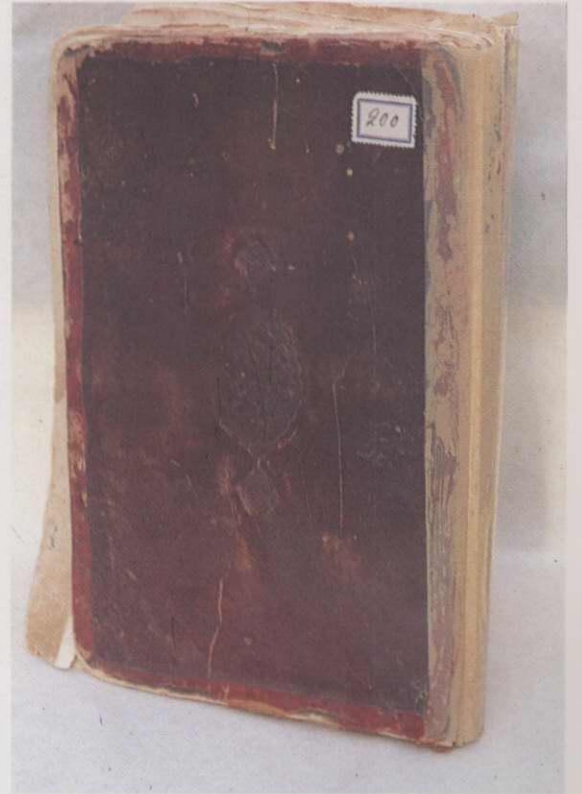
Ben şunu öğrenmek istiyorum: Ayşe Hanım Tire'yle çok ilgili. Tire biliyorsunuz işgalden sonraki tarihten nasibini almamış Batı Anadolu ilçemiz ve 32 minaresiyle hâlâ duruyor, 9'a yakın hanı var, nefis bir

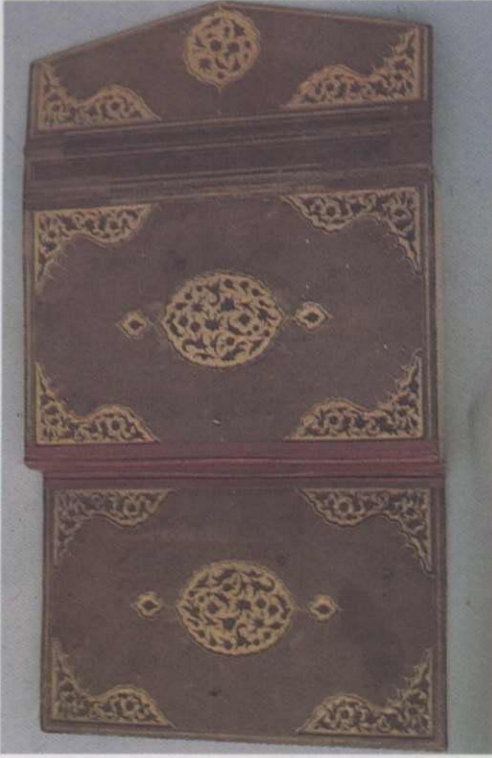
Res. 3: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde 3 dem. no. da kayıtlı Kadızâde Haşîye'sinin muklebinden ayrılan cild kapağı.

Res. 1-2: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde bulunan yıpranmış el yazmalarından örnekler.

Res. 4: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde 200 dem. no. da kayıtlı ibni Melek'in Menarı'nın cilt kapağı, sırt kısmının ehliyetsizce tamir edilmiş hali.

Res. 5: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde 240. dem.no. da kayıtlı İzhah-ı İslah adlı yazmanın dış kapaklarının görünüşü.

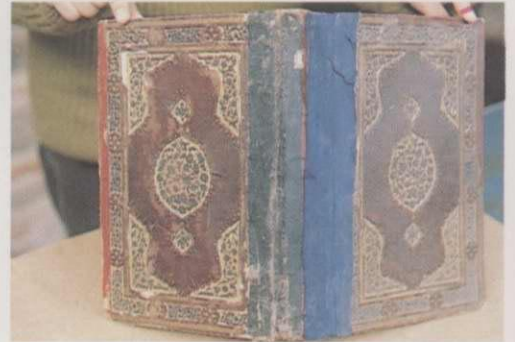

Res. 7: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde 666 dem.no.da kayıtlı Risale-i Aruz'un üstten ayırma şemseli ve kopmak üzere olan cilt kapağı.

Res. 8: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde 102 dem. no.da kayıtlı Sahih-i Buhari, yıpranmış alttan ayırma şemse cilt kapağı.

Res. 6-6a : Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde 672 dem.no.da kayıtlı Mekke Kadısı Kütahyalı Ahmed'in yazdığı Mushaf-ı Şerif'in muklebi kopuk olan cildi ve yerinden ayrılan serlevha sayfası.

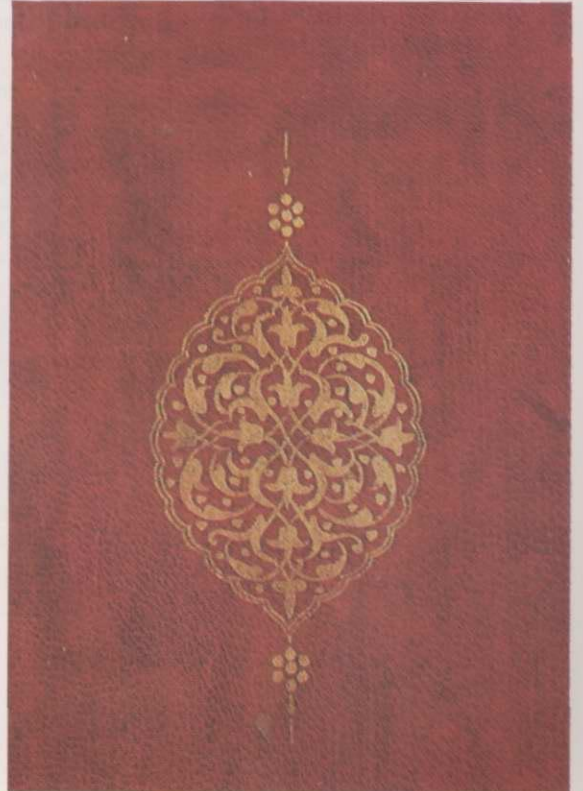
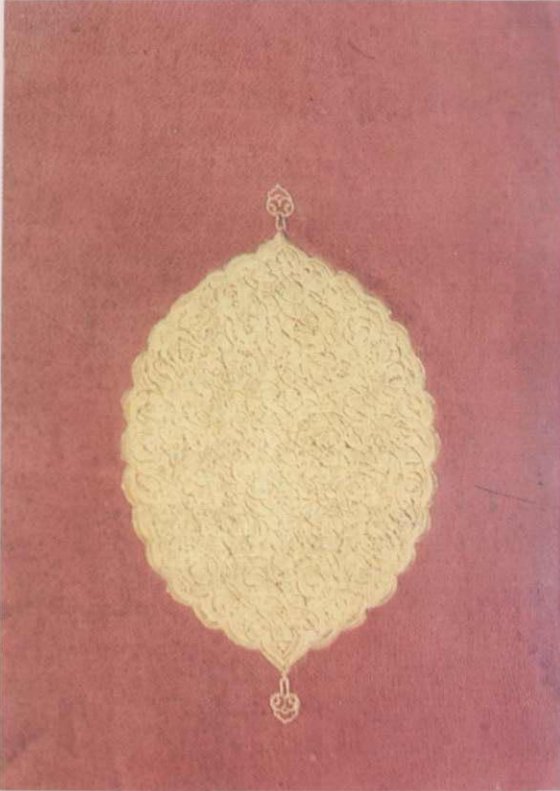

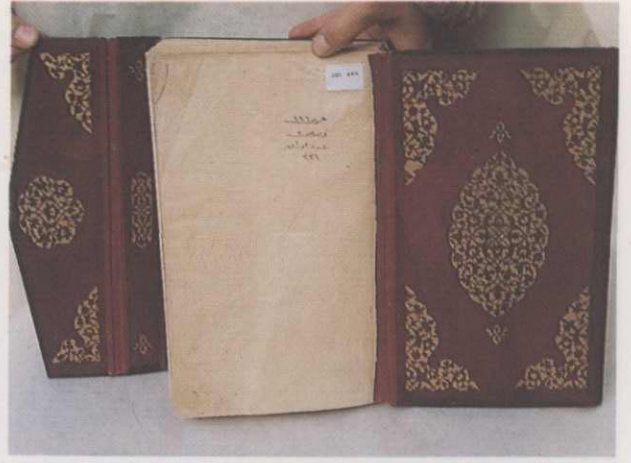
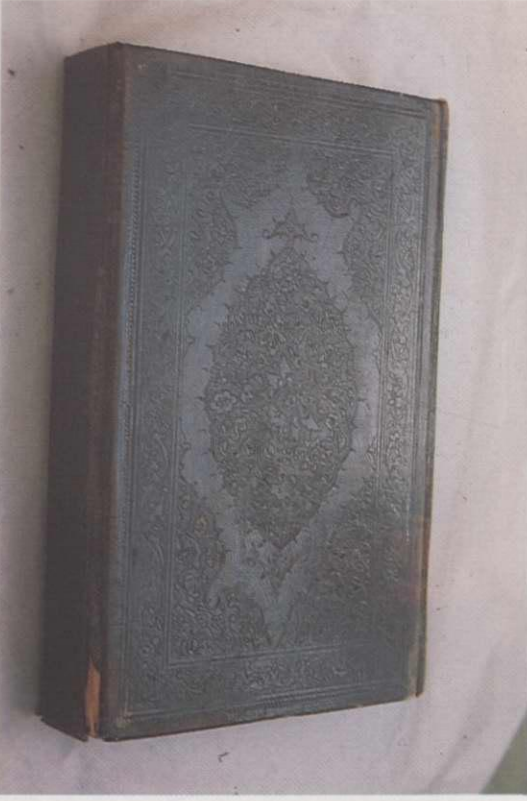
Res. 9: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde 188 dem.no.da kayıtlı yazmanın realist çiçek motifli cilt kapağı ve muklebin iç kısmının görünüşü.

Res. 10: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde 123. dem.no. da kayıtlı yazmanın realist çiçek motifli cilt kapağı.

Res. 11-11a: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde bulunan yazmalardan deri ile kaplı iç kapak şemse örnekleri.

Res. 12-12a: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde 446 dem.no.da kayıtlı İbn-i Sina'ya ait eş-Şifâ adlı Tıp kitabının siyah renkli soğuk gömme şemse cildi ve iç kapakta yer alan Katı'a süsleme.

Res. 13-13a: Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nde 639 dem.no.da kayıtlı Tarih-i Medine-i Münevvere Tercemesi'nin dış kapağı ve iç kapakta yer alan Katı'a süsleme.

yer, kütüphanesi, imarethanesi vesairesiyle ve ahşap işçilikleriyle. Bu yazma eser ciltlerinde gördüğümüz incelik ve zerafetle ve ihtimamla yapılmış ahşap kapı ve pencere kanatları var. Onların durumunu öğrenmek istiyorum. Bir de, acaba bu bölge koruma kurullarının yaptığı çalışmalarda, Tire bütünüyle bir korumaya tabi tutuldu mu? Çünkü çok önemli, biliyorsunuz bütün bizim eski şehirlerimiz, doğuya kadar, *Bilecik*'ten başlayarak, hep terkedilmiştir. Yunan tahribinden sonra, büyük tahrip olarak, üstelik hiçbir şey kalmamacasına. Ama, Tire çok şanslıdır, yolunun da üstten geçmesi nedeniyle sapa olması nedeniyle bu tahripten kurtulmuştur. Onun için önemi üzerinde bilhassa durmak lazım. Kütüphanesiyle, eseriyle, yerleşim yeriyle, yani topografyasına kadar Bölge kurullarının bu konudaki düşüncesini de öğrenmek istiyorum.

Ayşe ÜSTÜN- Ben önce birinci sorunuza cevap vereyim.

Ahşap işçilikle ilgili olarak benim görebildiklerim, Yahşi Bey Camiinde kapı kanatları var, "Gerçekten, hem giriş kapısında, hem içeride siyah odaya açılan kapılarda çok güzel ahşap oymalar var. Ancak, orayı kurtarmak için, halk, yeşil plastik, badana mı, yağlı boya mı sıvamışlar. Biz, parmakla kazıdığımız zaman, yaklaşık 1 milimetre kalınlığında boya kabukları çıkıyor. Fakat, şu anda Yahşi Bey Camii, Vakıflar tarafından tamire alınmış durumda ve iç kısımdaki o sıvayla kapatılmış olan kalem işleri de hep ortaya çıkarılıyor, kapılar da bu işe dahil.

Bölge olarak, sizi destekleyebilir mi bilmiyorum, ben de tam olarak bilmiyorum, ileride, yukarıda Yavukluoğlu Camii var. Orası da yine ihale edilmiş, orası da tamir ediliyor; ama Yavukluoğlu Camii, bizim hocalarımızın dediğine göre, beraber dolaştığımız hocamız, aslından çok farklı olarak restore edildiği söyleniyor ve mimariye de uyulmadığını söylemişti. Biz, Ege'den Zeki Deniz Hocamızla gitmiştik oraya, sanat tarihçi. Bu böyle olmaz dedi hocamız; ama diğer gördüğümüz, bölge içerisinde kendim gezdiğim camilerde -daha çok camilerle ilgilenmiştim- orada da halk kendisi tamiratları yapıyor. Cemaat yerindeki revaklar yıkılmış. Orayı yıkınca tenekeden bir tente yapılmış, halıları atmış, kendi kullanabileceği şekilde bir mekân haline getirmişler.

Prof.Dr.Gönül CANTAY- Aslında, sonraki önerilerde dile getireceğim. Tire'nin bütünüyle bir Osmanlı-Türk yerleşim yeri olarak korunmaya alınması çok çok gerekli ve gecikilmiştir.

Ayşe ÜSTÜN- Şu var, Tire'de hiçbir otel yok, çok enteresan. Biz, o sempozyum dolayısıyla misafirlerimizi Selçuk'ta iskân etmek zorunda kaldık. Pekî, orada bir otel olsa, gelip turist de görmek ister. Yani bir gelip gören de yok, yol üzerinde, Orada bir otel olsa bence çok iyi olacak.

Oturum Başkanı- Bu arada hemen şunu eklemek istiyorum: Biz, Vakıflar Genel Müdürlüğü olarak, Tire'de şu anda üç cami, ayrıyeten Yavukluoğlu Külliyesini restore ediyoruz, devam ediyor çalışmalarımız. Yapılan çalışmalar, malumunuz, kurullardan geçen projelere göre yapılmaktadır.

Prof.Dr.Orhan Cezmi TUNCER- Gönül Hanım, ben bir noktaya değinecektim o noktayı dile getirdi, isabet oldu. Kültür Bakanlığıyla bir temas edersek. Tire'yi ben çok sevdim, hakikaten dayanamadım. Bir kaç minareye çıktım böyle poz poz resimlerini çektim. O çatılarıyla, alaturka kiremitleriyle falan bir dokuma orası. Son yıllarda ne kadar değişti bilmiyorum. Kültür Bakanlığıyla bir temas edelim, oranın koruma imar planı yapıldı mı? Yapılmadıysa onu da bir harekete geçirelim. O genel içinde, o yapıların etrafının açılması, caddeleriyle, ulaşımıyla, trafiğiyle ele alınması, sonra da yapıların içine girmeye çalışılması perspektifi bence daha doğru. Yoksa öbürleri, tek tek birer tedavi niteliğinde kalacak. Size yardımcı olabilirim. Bu tür konular kurula çok geliyor. Hakikaten Tire güzel, şirin bir yer. Size yardımcı olabilirim. O ilişkiyi bir kuralım, yapılmamışsa ona da bir öncelik tanımaya çalışalım.

Ayhan DÜRRÜOĞLU- Efendim, Kutadgu Bilig'in orijinalini Milli Kütüphane'ye rahmetli babam hibe etmişlerdi. Allah'a şükürler olsun ki, Kutadgu Bilig, pekçok nüsha olarak bastırılabilirdi. Gençliğimiz eski kültürümüzden habersizdir sayın eğitimcilerimiz. Ancak çoğaltıldığı ve Kültür Bakanlığı kitaplıklarında satıldığı zaman gençliğimizin haberi olmaktadır.

İstirhamım şudur ki: Evkaf Nezareti'nin Evkaf Matbaası maalesef kapatılmış ve ihya edilememiş bulunduğu için; ucuz, titiz, güzel baskıların bütün gençliğimizi ihya edecek biçimde, kültürlerine sunulmak üzere, atalarımızın yadigar eserlerinin yeni baskılarının ele alınmasını -istenirse vakıf kurulabilir veya Evkaf Nezareti'nin eski matbaası ihya edilebilir- mutlak surette bunun yapılmasını dikkatlerinize arz etmek istiyorum.

Oturum Başkanı- Değerli katkılarınız için teşekkür ederim.